

Залізний острів (з роману "Тронка") (стисло)

Олесь Гончар

Віддає блакиттю море. На красивому півострові, що зветься у народі "кутом" або "Комуною", роздається гул дитячих голосів. Протягом року на цій території відбуваються різноманітні наради, з'їзди серйозних громадян, а жаркої пори року вся місцина потрапляє у розпорядження малих піонерів.

Серед шуму дитячого голосіння чітко виділяється голос вожатої Тоні Горпищенко, яку обожнювали усі без виключення малі. Складно сказати, коли дівчина залишається хоч на хвилину у самотності, – завжди її оточує дівтора. Тоня нікому не потурає, уміє посварити, але все одно діти люблять її від усієї душі. Вона з ними співала, танцювала, ходила у поле, де могла спіймати ящірку чи якусь іншу тваринку, щоб показати її малим і розказати детально про її природу.

Люблять діти ходити з Тонею у походи. Подорожують вони степом. Іноді вожата приводить їх до рощі очерету, де протікає струмок з кришталево чистою водою. Як тільки підійдуть до джерела, то піонери оточать його і почнуть насолоджуватися приємним смаком тієї водиці. Напившись, набризкавши один одного, слухають від Тоні легенду про те, що у цьому струмочку лежить козацька шабля, і якщо придивись, то можна помітити, як блищить її краєчок між камінням. І зараз Тоня з малими поглядала на дно, багато хто бачив там козацьку шаблю, а вона бачила те, що не міг помітити жодний з її супутників – у воді виднілося їй парубоче обличчя...

Буває, до їх загону пристане табірний баяніст і почне залицятись до дівчини, смаглявочкою називати. Так вона грізно відповість, що краще би той не музикою займався, а зерно вантажив. Більше користі було би.

Навіть такою вона була до вподоби дівторі.

Під кінець тижня Тоню охоплює якесь хвилювання, вона лізе з обіймами до подружок-вожатих. Але вони не дивуються такій зміні, адже знають, у чому річ, і просять у начальників табору, щоб відпустили дівчину на день додому. Проводжають її зазвичай усім табором з не скритим сумом.

До радгоспу від табору було далеченько, якщо йти степовою тропою. Але Тоня вирішила скоротити шлях та попрямувати навпростець, через лиман, попередньо трохи піднявши плаття, щоб не замочити його. Лиман був неглибоким, тому й не складно було його перейти. Але здається, що Тоня і океан вбрід пройшла би, щоб якнайшвидше добратися на побачення до коханого Віталика, що чекав її на суші.

Часто, сидячи у таборі, дівчина припадала вухом до приймача, щоб почути як її покличе коханий. Він працював радистом у радгоспі, тому іноді хулиганив, змушуючи приймач вимовляти ім'я Тоні.

Дівчина все простувала морем. Іноді через відсутність досвіду потрапляла на

глибочінь, де їй було по шию, увесь шлях її голе тіло жалили медузи. Але ніщо не могло зіпсувати їй настрій перед зустріччю з Віталіком.

Увесь наргосп спав, коли Тоня дісталась в садок до Лукії, Віталікової мами. Там спав Віталік. Вона підійшла до нього.

" — Мокра вся, — він потягнув її до себе, — під яким це дощем була?

— Через лимани, через усе Чорне море до тебе брела! — беззвучно сміялася Тоня. — Акули на мене кидались, спрути, восьминоги...".

Наступного дня найкращі працівники господарства рушили до сусіднього наргоспу, щоб перевірити угоду на соцзмагання. Віталік їхав на мопеді, а позаду нього сиділа Тоня, притулившись грудьми до спини милого. Вони збирались удвох втекти від усіх на якийсь пустинний берег, пробути увесь день разом. А потім Віталік мав відвести її на мотоциклі прямо під ворота табору.

Ось вони вже несуться по бездоріжжю, час від часу підстрибуючи на камінні та загрузаючи у сипучому піску. Тоня нахилилась вперед, усміхалась йому, дивлячись повним дівочою ніжністю та любові поглядом.

Часом пара була змушена минати кучугури, переносячи мопед у руках, але вони дібрались до моря. Тоня ще ніколи не бачила цієї місцини, що знаходилась так далеко від наргоспу.

Навколо ні єдиної душі, видно далеко від берега одинокий крейсер, а на березі стояла рибальська хатина, але і дід Сухомлин, що тижнями сидів у ній, сьогодні був відсутнім. Тільки видно було корову Сухомлина, що забрела подалі від спеки у море і ніжилась там.

Хлопець прийнявся співати на всю горлянку, ходити на руках. Тоні подобалось, коли він робив щось подібне.

Дівчина дала команду: "Купатись!" і почала роздягатись. Віталік побіг до рибальського будиночка, взяв там човник і на ньому побрів до Тоні. Він отетерів, вперше побачивши дівчину у купальнику. Вона була дуже красивою, зі засмаглим струнким тілом, волоссям, що вільно розвивалось на вітрах. Віталік відчув себе ніяково, маленьким хлопчиськом перед такою молодою красунею.

Тоня закрутила волосся у пучок і кинулась у воду. Парубок наздогнав її. Вони почали пустувати, бризкатись, підтоплювати один одного. Після цього обидва забрались до човна, перекусили мідіями, які Віталік знайшов у Сухомлиновій хаті, і приготованими Тонею бутербродами.

Закохані прогулялися рибальською хатою.

"— Цікаво, скільки буде від нас до того дредноута? — запитує Тоня, задивившись на судно, що бовваніє в затоці. Віталій тамує посмішку зверхності. Для Тоні то загадка, тайна, а він уже побував там, одним з перших ходив на судно рубати свинець та добувати різні радіодрібнички".

Хлопець переконав Тоню попливсти туди на човні, і вони рушили. Віталік працював з усіх сил, а його дівчина лежала на носі човна, загораючи.

Вже більше години тривала їх подорож. Берег ставав все далі та далі, Сухомлинова

корівка перетворилась у маленьку цятку.. Але здавалось, ніби їм так і не вдавалось наблизитись хоч трохи до крейсера.

"Море, що спершу прозоро просвічувало аж до дна і зверху було веселим, синім, щодалі мовби темнішає, важчає, воно стає і справді чорним, можна зрозуміти, чому його так назвали. І хвилі, всюди хвилі, хвилі..."

Тоня почала трохи нервувати, знаходячись так далеко від суші, але самовладання Віталіка заспокоювало її. Згодом хлопець дістав шматок брезенту і зробив з нього вітрило, і дістались до залізної громади вже скоро.

Вже вони ходили вздовж борту корабля, оглядали його. Старий, іржавий, покритий павутинням крейсер трохи лякав їх, як і відчуття незаконності, що засіло у серцях. Віталік приказав дівчини лізти нагору, й та, трохи подумавши, схопилась за ілюмінатор і вмить опинилась на палубі. Палуба було неймовірно гарячою, ніби розпечене залізо, і Тоня закричала, щоб Віталік хутко кинув їй босоніжки. Він виконав прохання і скоро сам заліз на палубу. Від його появи дівчина повеселішала, їй захотілось закричати голосно від радості, танцювати, адже цілий крейсер був у їх розпорядженні!

Приємне хвилювання охопило їх душі, і вони, тримаючись за руки, прогулювались палубою, заглядали у всілякі пробоїни, дірки, побували у рубці радиста. Тоня навіть взяла собі на пам'ять шматочки скловати, щоб дітворі у таборі показати.

Вона дивувалась: що цей велетень робить посеред моря? Він не міг сісти на міліну, адже тут глибінь! Невже його просто залишили тут моряки, роздмухуючи вогонь цікавості у серцях шукачів пригод і бажаючих щось вкрасти з крейсера?...

Вони підійшли до щогли, і Тоня запитала, що о то за шпаківня. Коханий відповів на її питання й сказав, що там місце "впередсмотрящего".

— Це ж забратись туди... просто не уявляю, — промовила дівчина.

Після її слів, ніби прийнявши виклик, Віталік поліз нагору, цупко хапаючись за обламки трапа. І ось він вже був нагорі, на такій далекій для Тоні висоті. Хлопець дивився у далечінь і застиг, на його обличчі відбилась тінь жаху, він зблід. Дівчина подивилась туди, куди дивився Віталік, і угледіла маленький човник на відстані від крейсера. Невже хтось підпливав до них? Ні, судно було пусте. То був їх човник! Зрозумівши це, Віталій кинувся зі щогли на палубу, ринувся до борту, щоб наздогнати його, але Тоня зупинила його, схопивши за руку: "Не смій! Не зможеш доплисти!". Вона була права. Вода швидко відносила човен у відкрите море, і наздогнати його не зміг би і професійний пловець.

Тоня запитала у нього, чому він не прив'язав мотузку, той пробелькотів щось малозрозуміле, адже не хотів казати, що відволікся, подаючи дівчині босоніжки.

Ні одного слова докору не пролунало з вуст Тоні. Наплакавшись, вона обперлась на коханого і дрімала. Але скільки докорів мав до самого себе Віталік... Як він міг повести Тоню на таку небезпеку? Як посмів не перевірити мотузку? Тепер вони залишились самі на покинутому величезному судні, з майбутніми голодом та спрагою. Колись будуть міжпланетні поїздки, винайдення машини часу, але вже без них. У цьому його провина!

Він поглядав на степ. Вдалечині вже погасали вогні, мати вже, імовірно поверталась із соцзмагання. Який жах її візьме, коли вона не побачить сина вдома! Не побачить сьогодні, завтра, вже ніколи не побачить! Так, будуть розшуки. Але хто додумається шукати їх на цьому покинутому Богом залізному острові посеред моря, що зараз слугує лиш мішенню для льотчиків?

Віталій ніяк не міг змиритися з їх становищем. Як може так рано скінчитись життя? Невже це повне сили дівоче тіло зсушиться через спрагу й голод? Ні, треба шукати рішення. Можна було б зв'язати плота. Але з чого? Тут немає ні шматка дерева, саме лише залізо. Він вирішив вдень спуститися у моторне відділення та перевірити стан апаратів.

Тоня прокинулась.

— Після того, що сталося, Тоню, ти повинна б мене... зненавидіти.

— Що ти вигадуєш? — Тоня взяла його руку. — За що? Це я дурна, що тебе не втримала, сама піддалась... Тобі холодно?

Відчувши, що хлопець дрижить у своїй майці, вона притулилась до нього, пригорнула, щоб зігріти:

— Тулись до мене, тулись.

Віталік заснув на руках у Тоні.

Все їх життя, залишене позаду, здавалось чимось далеким: випускний, поїдка в Каховку, кримська подорож. То було давнє життя, повне надій і передчуття щастя. А зараз залишились лиш спогади про минуле, не вимальовувались картини майбутнього, лиш сум та розпач панували у серцях.

Дівчина уявляла, як її батько зараз жене отару овець десь там, у степу, і, можливо, спокійно споглядає на море, навіть не задумуючись про те, що там його донька. Думала про те, що не бачити їй знову вогнища з веселими розмовами у піонертаборі, побачень у садку Лукії.

А Віталік спить після втоми. Можливо, зараз йому прийшла до голови ідея як вони можуть вибратися із цього шматка заліза. Тоня завжди дивувалась, як у школі він так гарно вчився, завжди дивував усіх у класі вигадливістю, кмітливістю. Вона вірила: саме з таких скромняг і виростають у майбутньому великі вчені, відкривачі.

Дівчина розглядала зоряне небо і згодом почула гуркіт літака, що пролітав над морем. Віталік прокинувся від цього шуму і з криком: "Ховайся!" потяг Тоню до найближчої будки. Він знав, що ця частина моря є військовим полігоном, яку часто бомбували літаки у цілях навчання. Вони – мішень!

Але, на щастя, гуркіт вщух – літак пролетів повз, пара могла знов вибратись на палубу.

Так вони просиділи до ранку, спостерігаючи як розвидняється навкруги, як гарнішає степ, як пастухи виводять отару у степ. Вони вже не хвилювались, зберігали спокій. Сонце трохи сп'янило них, і почало здаватися, ніби їх корабель почав рухатись уперед. Але ні, то просто хвилі оминали борт. Рухались усе: планета, вода, сонце в небі, але цей залізний острів залишався нерухомим.

Так вони уявно і пливтимуть увесь день, сидячи на розпеченому залізі, а вночі так і будуть ховатися у каютах, з жахом очікуючи нічного удару...